

IV

(Informácie)

INFORMÁCIE INŠTITÚCIÍ, ORGÁNOV, ÚRADOV A AGENTÚR EURÓPSKEJ
ÚNIE

RADA

**Závery Rady o boji proti beztrestnosti, pokiaľ ide o zločiny spáchané v súvislosti s útočnou vojnou
Ruska proti Ukrajine**

(2022/C 474/08)

I. Úvod

Bezprostredne po začatí ozbrojeného útoku 24. februára 2022 Európska rada čo najdôraznejšie odsúdila nevyprovokovanú a neodôvodnenú útočnú vojnu Ruska proti Ukrajine, ktorá je hrubým porušením medzinárodného práva a zásad Charty OSN a spôsobuje obrovské straty na životoch a zranenia civilistov.

39 štátov, ktoré sú zmluvnými stranami Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu (ďalej len „Rímsky štatút“), vrátane všetkých členských štátov Európskej únie, sa 1. a 2. marca 2022 obrátilo na Medzinárodný trestný súd (MTS) a požiadalo prokurátora MTS o vyšetrovanie situácie na Ukrajine. Prokurátor MTS 2. marca 2022 oznámil, že na základe postúpených podnetov pristúpil k začatiu vyšetrovania situácie na Ukrajine. Následne sa v súvislosti so situáciou na Ukrajine obrátili na Medzinárodný trestný súd ďalšie štyri štáty, ktoré sú zmluvnými stranami štatútu, čím sa celkový počet štátov, ktoré sú zmluvnými stranami štatútu a ktoré tak urobili, zvýšil na 43.

Európska rada vo svojich záveroch z 24. a 25. marca 2022 uviedla, že „Rusko svoje útoky zacielfuje na civilné obyvateľstvo, pričom sa zameriava na civilné objekty vrátane nemocníc, zdravotníckych zariadení, škôl a úkrytov. Páchanie týchto vojnových zločinov musí okamžite skončiť. Voči zodpovedným osobám a ich spolupáchateľom bude vyvozená zodpovednosť v súlade s medzinárodným právom.“

Európska rada vo svojich záveroch z 30. a 31. mája 2022 naliehavo vyzvala Rusko, aby okamžite zastavilo svoje nerozlišujúce útoky na civilné obyvateľstvo a civilnú infraštruktúru. Uviedla, že „zverstvá, ktoré páchajú ruské sily, ako aj utrpenie a ničenie, ktoré spôsobujú, nie je možné vyjadriť slovami“. Európska rada tiež uviedla, že vyjadruje uznanie všetkým, ktorí pomáhajú zhromažďovať dôkazy a vyšetrovať vojnové zločiny a iné najzávažnejšie trestné činy, a že v tejto súvislosti podporuje intenzívnu prácu prokurátora Medzinárodného trestného súdu. Rovnako uvítala prácu, ktorú vykonáva ukrajinský generálny prokurátor s finančnou podporou a podporou pri budovaní kapacít zo strany Európskej únie a jej členských štátov. Uvítala zriadenie spoločného vyšetrovacieho tímu koordinovaného Eurojustom, ktorého úloha sa posilnila, a prebiehajúcu operačnú podporu, ktorú poskytuje Europol.

Európska rada vo svojich záveroch z 23. a 24. júna 2022 zdôraznila, že „voči Rusku, Bielorusku a všetkým, ktorí sú zodpovední za vojnové zločiny a iné obzvlášť závažné trestné činy, bude v súlade s medzinárodným právom za ich konanie vyvozená zodpovednosť“.

Európska rada vo svojich záveroch z 20. a 21. októbra 2022 uviedla: „Vojnové zločiny spáchané proti ukrajinskému obyvateľstvu, o ktorých existuje čoraz viac dôkazov, a nepretržité ničenie civilnej infraštruktúry sú hrubým porušením medzinárodného práva. Európska únia opätovne potvrdzuje svoje pevné odhodlanie brať Rusko a všetkých páchatel'ov a spolupáchatel'ov na zodpovednosť, ako aj svoju silnú podporu vyšetrovaniu zo strany prokurátora Medzinárodného trestného súdu. Európska rada uznáva snahu Ukrajiny dosiahnuť vyvodenie zodpovednosti, a to aj za zločin agresie voči Ukrajine. Vyzýva vysokého predstaviteľa a Komisiu, aby preskúmali, ako by bolo možné vyvodenie plnej zodpovednosti zabezpečiť.“

Európska rada ďalej vo svojich záveroch z 20. a 21. októbra 2022 vyzvala Komisiu, aby predložila možnosti zlučiteľné s právom EÚ a medzinárodným právom zamerané na využitie zmrazených aktív na podporu rekonštrukcie Ukrajiny. Európska rada v tejto súvislosti pripomenula svoje závery z 30. a 31. mája 2022. Obnova Ukrajiny by bola prínosom aj pre obeť zločinov spáchaných na Ukrajine.

V Rímskom štatúte Medzinárodného trestného súdu (ďalej len „Rímsky štatút“) sa pripomína, že „najzávažnejšie trestné činy týkajúce sa medzinárodného spoločenstva ako celku nesmú zostať nepotrestané a že ich trestné stíhanie musí byť zaručené prijatím opatrení na národnej úrovni a posilňovaním medzinárodnej spolupráce“.

V súlade s medzinárodným právom ⁽¹⁾ primárnu zodpovednosť za vyšetrovanie a stíhanie osôb zodpovedných za najzávažnejšie medzinárodné trestné činy uvedené v článku 5 Rímskeho štatútu nesú štáty.

V rozhodnutí Rady 2011/168/SZBP ⁽²⁾ sa pripomenulo, že závažné trestné činy v rámci právomoci MTS sa týkajú celého medzinárodného spoločenstva i Únie a jej členských štátov, a potvrdilo sa odhodlanie skončiť s beztrestnosťou páchatel'ov takýchto trestných činov, a to vyvíjaním iniciatív alebo prijímaním opatrení s cieľom zaistiť uplatňovanie zásady komplementárnosti na vnútroštátnej úrovni a posilňovaním medzinárodnej spolupráce v záujme zabezpečenia účinného trestného stíhania.

Európska únia a jej členské štáty by mali bezodkladne prijať všetky potrebné opatrenia na zabezpečenie toho, aby osoby, ktoré páchajú najzávažnejšie medzinárodné trestné činy na Ukrajine, boli vyšetrované, stíhané a brané na zodpovednosť na súde.

Európska rada už uvítala rozhodnutie prokurátora Medzinárodného trestného súdu začať vyšetrovanie. Vyšetrovanie najzávažnejších medzinárodných trestných činov, ktoré boli údajne spáchané na Ukrajine, začali aj príslušné orgány rôznych členských štátov.

Aby sa zabezpečilo úspešné vyšetrovanie a stíhanie najzávažnejších medzinárodných trestných činov, je potrebná posilnená spolupráca a koordinácia medzi všetkými príslušnými orgánmi na medzinárodnej a vnútroštátnej úrovni, najmä s cieľom získavať, uchovávať a zabezpečovať dôkazy, o ktoré sa možno následne opierať na súde.

Kľúčovými aktérmi v priestore slobody, bezpečnosti a spravodlivosti sú Eurojust a Europol. Obe agentúry majú odborné znalosti a skúsenosti na podporu vyšetrovania a stíhania cezhraničnej trestnej činnosti vrátane najzávažnejších medzinárodných trestných činov a súvisiacich trestných činov a sú pripravené v rámci svojich príslušných mandátov prispievať k účinnej výmene získaných dôkazov. V záujme podpory vyšetrovania najzávažnejších medzinárodných trestných činov Eurojust a Europol svoje úlohy a činnosti koordinujú.

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/838, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) 2018/1727, pokiaľ ide o uchovanie, analýzu a ukladanie dôkazov v Eurojuste v súvislosti s genocídou, trestnými činmi proti ľudskosti, vojnovými zločinmi a súvisiacimi trestnými činmi, sa prijalo 30. mája 2022 ⁽³⁾.

⁽¹⁾ Pozri Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu, Dohovor o zabránení a trestaní zločinu genocídie z roku 1948; štyri Ženevské dohovory z roku 1949 a tri dodatkové protokoly; haagsky dohovor z roku 1954 a jeho druhý dodatkový protokol; Medzinárodný dohovor o potlačení a trestaní zločinu apartheidu z roku 1976; Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu z roku 1984; Medzinárodný dohovor o ochrane všetkých osôb pred nedobrovoľným zmiznutím z roku 2006.

⁽²⁾ Rozhodnutie Rady 2011/168/SZBP z 21. marca 2011 o Medzinárodnom trestnom súde a o zrušení spoločnej pozície 2003/444/SZBP (Ú. v. EÚ L 76, 22.3.2011, s. 56).

⁽³⁾ Ú. v. EÚ L 148, 31.5.2022, s. 1.

S cieľom koordinovať vyšetrovania všetkých trestných činov spáchaných Ruskom počas vojny proti Ukrajine bol 25. marca 2022 s pomocou Eurojustu zriadený spoločný vyšetrovací tím. Spoločný vyšetrovací tím sa snaží posilniť justičnú spoluprácu medzi príslušnými orgánmi zapojenými do vyšetrovania a stíhania najzávažnejších medzinárodných trestných činov na vnútroštátnej a medzinárodnej úrovni. Pôvodne pozostával z ukrajinských, litovských a poľských justičných orgánov a neskôr sa k nemu pripojili justičné orgány z Estónska, Lotyšska, Slovenska a Rumunska. Úrad prokurátora Medzinárodného trestného súdu 25. apríla 2022 tiež oznámil, že sa do tohto spoločného vyšetrovacieho tímu zapojí ako účastník.

S cieľom uľahčiť analýzu informácií týkajúcich sa možných dôkazov o najzávažnejších medzinárodných trestných činoch vytvoril Europol špecializovaný analytický projekt týkajúci sa najzávažnejších medzinárodných trestných činov.

Náležitá pozornosť by sa mala venovať aj situácii obetí najzávažnejších medzinárodných trestných činov. Mala by sa pre ne zabezpečiť spravodlivosť.

Dôležité odborné znalosti v oblasti najzávažnejších medzinárodných trestných činov má Sieť pre vyšetrovanie genocídy – európska sieť kontaktných miest pre vyšetrovanie a stíhanie genocídy, zločinov proti ľudskosti a vojnových zločinov. Je veľmi nápomocná pri uľahčovaní výmeny informácií, poznatkov, skúseností a najlepších postupov medzi vnútroštátnymi odborníkmi z praxe ⁽⁴⁾.

Eurojust, Sieť pre vyšetrovanie genocídy a úrad prokurátora MTS uverejnili 21. septembra 2022 usmernenia pre organizácie občianskej spoločnosti s názvom Dokumentovanie medzinárodných trestných činov a porušovania ľudských práv na účely trestnej zodpovednosti.

Na Ukrajine poskytuje ukrajinským orgánom podporu na mieste poradná misia EÚ na Ukrajine (EUAM Ukraine). Mandát misie EUAM Ukraine bol 13. apríla 2022 ⁽⁵⁾ zmenený, aby mohla poskytovať podporu ukrajinským orgánom zapojeným do vyšetrovania a stíhania medzinárodných trestných činov prostredníctvom strategického poradenstva a odbornej prípravy. Misia úzko spolupracuje s Medzinárodným trestným súdom v tejto oblasti a podieľa sa na činnostiach Poradnej skupiny pre masové zločiny.

Vzhľadom na uvedené Rada prijala tieto závery:

II. Rada vyzýva členské štáty, aby:

- a) prijali potrebné legislatívne opatrenia s cieľom:
 - i) plne implementovať vymedzenie najzávažnejších medzinárodných trestných činov a spôsobov zodpovednosti zakotvených v Rímskom štatúte;
 - ii) umožniť výkon univerzálnej právomoci alebo iných foriem právomoci štátov nad najzávažnejšími medzinárodnými trestnými činmi spáchanými v zahraničí a
 - iii) umožniť úzku justičnú spoluprácu s Medzinárodným trestným súdom a v rozsahu povolenom vnútroštátnym právom s inými vyšetrovacími mechanizmami alebo mechanizmami vyvodzovania zodpovednosti, ako je nezávislá medzinárodná vyšetrovacia komisia pre Ukrajinu zriadená Radou OSN pre ľudské práva, a to v prípade potreby aj v rámci spoločného vyšetrovacieho tímu;
- b) podporovali ukrajinskú generálnu prokuratúru s cieľom posilniť schopnosti Ukrajiny vyšetrovať a stíhať najzávažnejšie medzinárodné trestné činy v súlade s medzinárodnými normami;
- c) zväžili aktívnu účasť na modeli rotácie koordinovanom Medzinárodným trestným súdom;
- d) posilnili justičnú spoluprácu medzi členskými štátmi a s Ukrajinou, inými tretími krajinami, ako aj Medzinárodným trestným súdom s cieľom zabezpečiť úspešné vyšetrovanie a stíhanie najzávažnejších medzinárodných trestných činov, a to aj podporou medzinárodnej iniciatívy na vyrokovanie mnohostrannej zmluvy o vzájomnej právnej pomoci a vydávaní v rámci vnútroštátneho stíhania masových trestných činov;

⁽⁴⁾ Rozhodnutie Rady 2002/494/SVV z 13. júna 2002, ktorým sa vytvára Európska sieť kontaktných miest, pokiaľ ide o osoby zodpovedné za genocídu, zločiny proti ľudskosti a vojnové zločiny (Ú. v. ES L 167, 26.6.2002, s. 1); Rozhodnutie Rady 2003/335/SVV z 8. mája 2003 o vyšetrovaní a trestnom stíhaní genocídy, zločinov proti ľudskosti a vojnových zločinov (Ú. v. EÚ L 118, 14.5.2003, s. 12).

⁽⁵⁾ Rozhodnutie Rady (SZBP) 2022/638 z 13. apríla 2022, ktorým sa mení rozhodnutie 2014/486/SZBP o poradnej misii Európskej únie pre reformu sektora civilnej bezpečnosti na Ukrajine (EUAM Ukraine), Ú. v. EÚ L 117, 19.4.2022, s. 38.

- e) uľahčili využívanie spoločných vyšetrovacích tímov príslušnými orgánmi členských štátov a inými zainteresovanými stranami, ako je Medzinárodný trestný súd, s cieľom posilniť justičnú spoluprácu v jednotlivých prípadoch a úspešné vyšetrovanie a stíhanie najzávažnejších medzinárodných trestných činov na vnútroštátnej a medzinárodnej úrovni;
- f) spolupracovali s Poradnou skupinou pre masové zločiny a v príslušných prípadoch uľahčovali úzku koordináciu medzi touto skupinou a spoločným vyšetrovacím tímom zriadeným Ukrajinou a niektorými členskými štátmi;
- g) posilnili spoluprácu so zainteresovanými stranami EÚ, ako sú Eurojust, Europol, Európska justičná sieť, Sieť pre vyšetrovanie genocídy, misia EUAM Ukraine a sieť národných expertov na spoločné vyšetrovacie tímy (ďalej len „sieť SVT“), aby sa posilnilo úspešné vyšetrovanie a stíhanie najzávažnejších medzinárodných trestných činov;
- h) ďalej posilňovali kapacity misie EUAM Ukraine vysielaním národných expertov s príslušnými odbornými znalosťami;
- i) naďalej poskytovali primeranú právnu, operačnú a finančnú podporu na vytvorenie a riadne fungovanie špecializovaných útvarov zaoberajúcich sa vyšetrovaním a stíhaním najzávažnejších medzinárodných trestných činov na vnútroštátnej úrovni v rámci orgánov príslušných vo veciach presadzovania práva, stíhania, vzájomnej právnej pomoci a získavania svedeckých výpovedí obetí a v príslušných prípadoch aj v rámci imigračných služieb;
- j) informovali vnútroštátne justičné orgány vyšetrujúce najzávažnejšie medzinárodné trestné činy o právomociach udelených Eurojustu nariadením (EÚ) 2022/838 a zdôraznili pomoc, ktorú môžu poskytovať Eurojust v spolupráci so Sieťou pre vyšetrovanie genocídy, ako aj Europol v záujme rýchlej a účinnej krízovej kontroly informácií a odhaľovania potenciálnych prepojení medzi prípadmi vyšetrowanými v rôznych členských štátoch;
- k) zjednodušili získavanie a výmenu informácií medzi príslušnými orgánmi a zainteresovanými stranami, ktoré prichádzajú do kontaktu s obeťami vojnových zločinov, a to na základe odborných znalostí získaných najmä Sieťou pre oblasť vylúčenia v rámci Agentúry Európskej únie pre azyl, Sieťou pre vyšetrovanie genocídy a platformou EÚ pre práva obetí;
- l) vyčlenili primerané zdroje na činnosti budovania kapacít a odbornej prípravy pre vnútroštátne orgány zapojené do identifikácie obetí a svedkov najzávažnejších medzinárodných trestných činov;
- m) spolupracovali s organizáciami občianskej spoločnosti, a to aj prostredníctvom platformy EÚ pre práva obetí, najmä s cieľom posilniť výmenu informácií a osvetové úsilie zamerané na obeť a dotknuté komunity;
- n) vo vhodných prípadoch podporovali spoluprácu s organizáciami občianskej spoločnosti pri získavaní dôkazov o najzávažnejších medzinárodných trestných činoch a v rozsahu povolenom vnútroštátnym právom uľahčovali prípustnosť takýchto dôkazov na súde;
- o) zvyšovali informovanosť ukrajinskej komunity utečencov o možnosti vypovedať v členských štátoch o najzávažnejších medzinárodných trestných činoch, ktorých mohli byť obeťami a/alebo svedkami, pričom je potrebné zohľadniť ich zraniteľné postavenie a potrebu podpory;
- p) posilnili účasť, informovanosť, podporu a ochranu obetí najzávažnejších medzinárodných trestných činov v trestnom konaní, ako sa stanovuje v smernici 2012/29/EÚ o právach obetí, okrem iného aj výmenou skúseností a najlepších postupov týkajúcich sa podpory a ochrany obetí.

III. Rada vyzýva Komisiu, aby:

- a) pokračovala v úzkej spolupráci s predsedníctvom Rady, Európskou službou pre vonkajšiu činnosť, Generálnym sekretariátom Rady a Medzinárodným trestným súdom s cieľom zabezpečiť koordináciu činností Únie, a ak je to možné, aj členských štátov na podporu úsilia o vyvodenie zodpovedností pod vedením Generálnej prokuratúry Ukrajiny;

- b) pokračovala vo svojej práci v rámci platformy pre práva obetí s cieľom zvýšiť informovanosť o potrebe zabezpečiť poskytovanie podpory a ochrany obetiam najzávažnejších medzinárodných trestných činov v súlade s ich osobitnými potrebami a so smernicou o právach obetí;
- c) podporovala činnosti zamerané na špecializovanú odbornú prípravu a budovanie kapacít pre orgány presadzovania práva, justičné orgány a iné príslušné orgány, a to na základe práce a odborných znalostí existujúcich subjektov, ako je Európska sieť odbornej justičnej prípravy (EJTN), Agentúra Európskej únie pre odbornú prípravu v oblasti presadzovania práva (CEPOL), misia EUAM Ukraine a existujúce programy odbornej prípravy, ktoré vypracovala Sieť pre vyšetrowanie genocídy;
- d) posilnila finančnú, logistickú, technickú a materiálnu podporu, ktorú majú členské štáty k dispozícii v ich úsilí o účinné vyšetrowanie a získavanie dôkazov o najzávažnejších medzinárodných trestných činoch, a to aj zvýšením financovania spoločných vyšetrowacích tímov;
- e) podporovala výmenu najlepších postupov, poznatkov a odborných znalostí prostredníctvom Siete pre vyšetrowanie genocídy, okrem iného pomocou výmenných programov a študijných návštev odborníkov z praxe, a vyčlenila na tento účel primerané zdroje;
- f) naďalej podporovala vnútroštátne a medzinárodné vyšetrowacie mechanizmy a mechanizmy získavania dôkazov, najmä pokiaľ ide o dôkazy z bojísk.

IV. Rada vyzýva Eurojust, aby:

- a) pokračoval v prijímaní potrebných opatrení v záujme rýchleho vykonávania nariadenia (EÚ) 2022/838 s cieľom uchovať, analyzovať a ukladať dôkazy o najzávažnejších medzinárodných trestných činoch uvedených v danom nariadení v centrálnom ukladačom zariadení;
- b) naďalej poskytoval materiál a usmernenia o tom, ako získavať a odovzdávať dôkazy o najzávažnejších medzinárodných trestných činoch;
- c) podľa možnosti ďalej posilňoval spoluprácu s tretími krajinami v záujme uľahčenia získavania a výmeny dôkazov o príslušných najzávažnejších medzinárodných trestných činoch v súlade s uplatniteľným právnym rámcom.

V. Rada vyzýva Eurojust a Europol, aby:

- a) ďalej posilňovali vzájomnú spoluprácu na základe svojich komplementárnych úloh a operačných spôsobilostí pri podpore vyšetrowania najzávažnejších medzinárodných trestných činov a v súlade so svojimi mandátmi a zároveň sa zamerali na zabránenie duplicite úsilia, aby mohli členským štátom pri vyšetrowaní a stíhaní najzávažnejších medzinárodných trestných činov poskytovať ešte lepšiu pomoc;
- b) informovali Radu o súčasnom stave a budúcich krokoch v rámci svojej spolupráce, pokiaľ ide o vyšetrowanie a stíhanie najzávažnejších medzinárodných trestných činov.

VI. Rada vyzýva Sieť pre vyšetrowanie genocídy, aby:

- a) naďalej rozvíjala svoje odborné znalosti v oblasti najzávažnejších medzinárodných trestných činov;
- b) naďalej uľahčovala výmenu informácií, poznatkov, skúseností a najlepších postupov medzi vnútroštátnymi odborníkmi z praxe v súlade so svojím mandátom.

VII. Rada vyzýva misiu EUAM Ukraine, aby:

- a) naďalej rozvíjala svoju podporu ukrajinským orgánom v záujme uľahčenia vyšetrowania a stíhaní najzávažnejších medzinárodných trestných činov;
- b) ďalej posilňovala spoluprácu s Europolom, Eurojustom a CEPOL-om s cieľom poskytovať odbornú prípravu a priamu podporu pri vyšetrowaní a stíhaní najzávažnejších medzinárodných trestných činov na Ukrajine.

VIII. Rada vyzýva príslušné inštitúcie Európskej únie, aby:

- a) pokračovali v poskytovaní pomoci Ukrajine účinným spôsobom a ďalej ju zlepšovali;
- b) naďalej poskytovali podporu členským štátom v ich úsilí o účinné získavanie dôkazov o najzávažnejších medzinárodných trestných činoch a zároveň skúmali možné synergie a predchádzali duplicite;
- c) zvýšili úsilie v boji proti dezinformáciám a pokusom o prepisovanie histórie.

IX. Rada vyzýva Ukrajinu, aby:

pristúpila k Rímskemu štatútu.
